

**ЕЛЕКТОРАЛЬНІ ПРОЦЕСИ В КРАЇНАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У 2025 РОЦІ****ELECTORAL PROCESSES IN THE EUROPEAN UNION IN 2025****Чальцева О.М.,***orcid.org/0000-0003-3922-7619**доктор політичних наук,**професор кафедри політології та державного управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса***Петрінко В.С.,***orcid.org/0000-0003-2316-0093**кандидат політичних наук,**доцент кафедри політології і державного управління
Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»*

У статті здійснено комплексний політологічний аналіз парламентських виборів у країнах Європейського Союзу у 2025 році крізь призму трансформації партійних систем, електоральної поведінки виборців та зміни співвідношення між мейнстримними і популістськими праворадикальними політичними силами. Актуальність дослідження зумовлена тим, що виборчі кампанії 2025 року відбувалися в умовах високої політичної турбулентності, спричиненої поєднанням безпекових, соціально-економічних та інституційних чинників. Російсько-українська війна, міграційні процеси, енергетична й житлова кризи, зростання недовіри до традиційних політичних еліт, а також посилення популістських і праворадикальних рухів істотно вплинули на структуру політичної конкуренції та результати парламентських виборів у державах ЄС.

Метою статті є комплексний аналіз парламентських виборів у Німеччині, Португалії, Чехії та Нідерландах у 2025 році з метою виявлення ключових чинників електоральної динаміки, особливостей трансформації партійних систем і наслідків виборів для формування урядових коаліцій та політичної стабільності. Для досягнення поставленої мети в роботі розв'язано такі основні завдання: проаналізовано політико-інституційні та соціально-економічні чинники, що визначали перебіг виборчих кампаній; досліджено результати парламентських виборів у зазначених країнах у контексті змін у структурі партійних систем; виявлено особливості співвідношення між мейнстримними та популістськими праворадикальними партіями за підсумками виборів.

У результаті дослідження встановлено, що парламентські вибори 2025 року стали каталізатором подальшої фрагментації партійних систем і зростання політичної поляризації. У Німеччині зафіксовано різке посилення праворадикальної партії («Альтернатива для Німеччини») за одночасного збереження спроможності мейнстримних сил до формування урядової коаліції. У Португалії вибори призвели до історичного прориву ультраправої партії та поглиблення кризи традиційної двопартійної домінації. У Чехії перемога популістського руху («Акція незадоволених громадян 2011») засвідчила зсув електоральних пріоритетів у бік персоналізованих і антиістеблішментських політичних проєктів, що супроводжувалося переглядом зовнішньополітичних орієнтирів. У Нідерландах вибори підтвердили тенденцію до високої фрагментації парламенту, водночас засвідчивши зростання ролі центристських і прогресивних сил як альтернативи радикальному популізму.

Зроблено висновок, що попри зростання електоральної підтримки популістських праворадикальних партій у країнах Європейського Союзу, вони здебільшого залишаються політично ізольованими або мають обмежений коаліційний потенціал.

Ключові слова: Європейський Союз, парламентські вибори, Німеччина, Португалія, Чехія, Нідерланди, праворадикальні партії, мейнстримні партії, популістські партії.

The article presents a comprehensive political science analysis of the parliamentary elections held in the European Union in 2025, examining them through the lens of party system transformation, voter behavior, and shifts in the balance between mainstream political forces and right-wing populist parties. The relevance of the study is determined by the fact that the 2025 electoral campaigns unfolded under conditions of heightened political turbulence caused by the interplay of security-related, socio-economic, and institutional factors. The Russian–Ukrainian war, intensified migration processes, energy and housing crises, declining trust in traditional political elites, and the growing influence of populist and radical-right movements significantly affected the structure of political competition and the outcomes of parliamentary elections across EU member states.

The article aims to provide a comprehensive analysis of the 2025 parliamentary elections in Germany, Portugal, the Czech Republic, and the Netherlands. It identifies key factors shaping electoral dynamics, examines changes in national party systems, and assesses the impact of these elections on government formation and stability. The study addresses several tasks. It analyzes political-institutional and socio-economic factors that affect campaigns, examines the results in selected countries with regard to party system changes, and identifies the evolving relationship between mainstream and right-wing populist parties after the elections.

The findings indicate that the 2025 parliamentary elections served as a catalyst for increased party system fragmentation and heightened political polarization. In Germany, the elections produced a notable increase in support for the radical-

right Alternative for Germany (AfD), although mainstream parties maintained the ability to form a governing coalition. In Portugal, the elections resulted in a historic breakthrough for an ultra-right party and intensified the crisis of traditional two-party dominance. In the Czech Republic, the success of the populist movement Action of Dissatisfied Citizens 2011 (ANO 2011) signaled a shift in electoral preferences toward personalized and anti-establishment political projects, along with a reassessment of foreign policy orientations. In the Netherlands, the elections reaffirmed a high degree of parliamentary fragmentation and underscored the expanding influence of centrist and progressive forces as alternatives to radical populism.

The article concludes that, despite increasing electoral support for right-wing populist parties across the European Union, these parties largely remain politically isolated or have limited potential to participate in governing coalitions.

Key words: European Union, parliamentary elections, Germany, Portugal, Czech Republic, the Netherlands, radical-right parties, mainstream parties, populist parties.

Постановка проблеми. Сучасні електоральні процеси в країнах Європейського Союзу розвиваються в умовах високої політичної турбулентності, зумовленої поєднанням безпекових, соціально-економічних та ідеологічних викликів. Російсько-українська війна, загострення міграційних процесів, енергетична та житлова кризи, зростання недовіри до традиційних політичних еліт, а також поширення популістських і праворадикальних партій і рухів суттєво трансформують структуру політичної конкуренції в державах Європейського Союзу. У цих умовах парламентські вибори 2025 року в Німеччині, Португалії, Чехії та Нідерландах стали важливим індикатором глибинних змін у партійних системах, механізмах формування урядових коаліцій та характері взаємодії між «мейнстримними» і партіями «нової політики».

Актуальність дослідження зумовлюється тим, що виборчі кампанії 2025 року продемонстрували одночасне посилення фрагментації парламентів і зростання електоральної підтримки популістських, праворадикальних та нішевих політичних сил, що ускладнює процес формування стабільних урядів і підвищує ризики політичної нестабільності. Водночас результати виборів засвідчили збереження потенціалу мейнстримних партій до адаптації, ідеологічної гібридизації та формування нових форматів коаліційної взаємодії. Особливої наукової уваги потребує аналіз того, яким чином поєднання зовнішніх чинників (війна, безпекові загрози, міграція) та внутрішніх соціально-економічних проблем впливає на електоральну поведінку виборців і трансформацію партійно-політичного ландшафту в країнах Європейського Союзу.

У цьому контексті комплексне дослідження парламентських виборів 2025 року набуває особливої значущості як для теоретичного осмислення сучасних тенденцій розвитку європейських партійних систем, так і для практичного прогнозування подальших політичних процесів у Європейському Союзі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є комплексний політологічний аналіз парламентських виборів у країнах Європейського Союзу у 2025 році з метою вияв-

лення ключових чинників електоральної динаміки, особливостей трансформації партійних систем та наслідків виборів для формування урядових коаліцій і політичної стабільності в державах ЄС. Для досягнення поставленої мети передбачається розв'язання таких основних **дослідницьких завдань**: 1) проаналізувати політико-інституційні та соціально-економічні чинники, які визначали перебіг парламентських виборів у країнах Європейського Союзу у 2025 році; 2) дослідити результати парламентських виборів у Німеччині, Португалії, Чехії та Нідерландах у контексті їх впливу на зміни у структурі партійних систем; 3) виявити особливості співвідношення між мейнстримними та популістськими праворадикальними політичними партіями за підсумками виборів.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та реалізації визначених завдань у статті використано комплекс загальнонаукових і спеціальних політологічних методів, що забезпечують системність і наукову обґрунтованість отриманих результатів. Зокрема, метод аналізу та синтезу застосовано для виокремлення й узагальнення ключових чинників, які впливали на перебіг парламентських виборів у країнах Європейського Союзу у 2025 році. Компаративістський метод використано для зіставлення особливостей виборчих процесів, партійної конкуренції та результатів виборів у Німеччині, Португалії, Чехії та Нідерландах, що дозволило виявити спільні тенденції та національні специфіки трансформації партійних систем. Інституційний метод застосовано для дослідження впливу виборчих систем, конституційних норм і процедур дострокових та позачергових виборів на результати голосування і подальше політичне структурування парламентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Електоральна проблематика є предметом дослідження багатьох вітчизняних дослідників. Оскільки вибори до парламентів відбулися у 2025 році, то відповідно аналітичних статей вітчизняних науковців є небагато. Відзначимо, перш за все, такі статті вітчизняних науковців в яких розглядається вказана проблематика: Ю. Остапця та І. Дудінської «Парламентські вибори в Німеччині 23 лютого 2025 року: характеристика результатів та поствиборчого структуру-

вання політичних сил» [3], Ю. Остапця та К. Червенияк «Парламентські вибори 2023 року в країнах Європейського союзу: аналіз результатів та конфігурацій урядових коаліцій» [5], П. Яцини «Парламентські вибори в Чехії 3-4 жовтня 2025 року» [11].

Натомість можна виокремити низку аналітичних оглядів експертів і журналістів, які аналізують вказану проблематику О. Каракуца [1], Д. Мещерякова [2], Ю. Панченка [6; 7], А. Стахіва [9], Ф. Шміделя [10].

Виклад основного матеріалу. Як зазначають у статті «Політико-партійна динаміка в країнах Європейського Союзу у контексті виборів до Європейського парламенту 6-9 червня 2024 року» Ю. Остапця і М. Зан до головних чинників впливу на виборчі процеси у країнах Європейського Союзу можна віднести такі: «1) російсько-українська війна; 2) міграційні процеси та розробка міграційної політики європейських держав; 3) конкуренція у боротьбі за голоси виборців «мейнстримних» партій і партій «нової політики»; 4) національні особливості виборчих кампаній, де вплив на результати виборів мали локалізовані і фрагментовані соціально-політичні конфлікти, які мали тимчасовий, монопроблемний характер; 5) зростання популярності популістських праворадикальних політичних партій, які суттєво змінили свою риторику та зробили відчутний «зсув» до центру по шкалі «ліві – праві» трансформуючись у класичні консервативні партії, які в свою чергу також змістилися до центру, перетворюючись на правоцентристські партії з ідеологічним вкрапленням лібералізму і соціал-демократії; 6) євроскептицизм» [4, с. 209–210].

Парламентські вибори в країнах Європейського Союзу у 2025 році черговий раз засвідчили вказану вище обумовленість виборчих процесів. У 2025 році парламентські вибори відбулися у Німеччині (дострокові, 23.02.2025), Португалії (дострокові, 18.05.2025), Чехії (чергові, 3-4 жовтня 2025), Нідерландах (дострокові, 29 жовтня 2025).

Парламентські вибори в Німеччині. У листопаді 2024 року урядова «сітлофорна» коаліція (Соціал-демократична партія Німеччини, Союз 90/Зелені, Вільна демократична партія) розпалася після відставки міністра фінансів, лідера Вільної демократичної партії, через розбіжності щодо бюджетної політики. Як результат канцлер О. Шольц ініціював у грудні 2024 року вотум довіри уряду. Під час голосування 16 грудня 2024 року вотум довіри провалився (необхідної абсолютної більшості не набрали). Після цього президент країни розпустив парламент і були призначені дострокові вибори на 23 лютого 2025 року. За законами Німеччини дострокові вибори можливі, якщо канцлер програє голосування про довіру або якщо парламент не може обрати канцлера.

Позачергові вибори в Німеччині 23 лютого 2025 р., на думку Ю. Остапця та І. Дудінської, відбувалися в умовах політичної турбулентності, яка була обумовлена низкою чинників: «1) складними міжнародними процесами (прихід до влади нової адміністрації США, російсько-українська війна, гібридний вплив Росії тощо) та викликами регіональної безпеки в умовах глобальної політичної нестабільності та невизначеності (необхідність зміцнення обороноздатності Німеччини); 2) політичною нестабільністю та розпадом урядової коаліції наприкінці грудня 2024 р. (перший раз за останні 20 років), ініціатором якого стала Вільна демократична партія; 3) міграційними процесами та міграційною політикою; 4) зростанням популярності ліворадикальних та праворадикальних партій, чії ідеологічні позиції ускладнюють формування та роботу стабільних коаліцій; 5) наростаючим відчуттям страху й невизначеності у громадян перед непередбачуваними кризами (економічною, міграційною, кліматичною) та занепокоєнням з приводу можливого розгортання повномасштабного військового конфлікту у Європі, пов'язаного з російсько-українською війною» [3, с. 238–239]. Результати парламентських виборів у Німеччині подано в Таблиці 1.

Отже, перемогу на виборах здобув блок ХДС/ХСС, отримавши 208 депутатських місць. Суттєво своє представництво у Бундестазі збільшила праворадикальна партія АдН (на 69 депутатських мандатів більше). Головним фактором підтримки АдН стала суміш соціально-економічного невдоволення і страхів щодо імміграції, які традиційні партії не змогли ефективно вирішити або пояснити, а також успішна мобілізація та просування своїх меседжів у цифрових медіа, що дозволило партії розширити свою базу виборців.

«Своєрідним, на думку аналітиків Національного інституту стратегічних досліджень, був і регіональний розподіл голосів виборців. ХДС/ХСС найбільшу підтримку здобув в південних, західних та північних регіонах Німеччини. Особливо успішними були результати в Баварії, де блок переміг у всіх 47 виборчих округах. АдН домінувала у східних землях, особливо у Бранденбурзі, Макленбурзі – Передній Померанії, Саксонії, Саксонії – Ангальт, Тюрингії, де вона здобула понад 30 % голосів виборців. СДПН отримала найбільше голосів на півночі та заході країни, де громадяни підтримують політику цієї партії щодо захисту інтересів робітничих професій» [1].

Результати виборів показали, що незважаючи на ріст популярності ліворадикальних («Ліві», «Союз Сари Вагенкнехт») та праворадикальних («Альтернатива для Німеччини») партій, системні мейнстримні партії мають значно більшу підтримку і можливість для утворення урядової коаліції (ХДС/ХСС, СДПН, «Союз 90/Зелені»).

Результати позачергових виборів до Бундестагу 23 лютого 2025 року

Назва партії / виборчого блоку (дата заснування)	Результат за партійними списками (2021)	Всього депутатських місць врахуванням результатів в одномандатних округах
Християнсько-демократичний союз / Християнсько-соціальний союз (ХДС/ХСС)	28,6 % (24,2 %)	208 (+11)
Альтернатива для Німеччини (АдН)	20,8 % (10,4 %)	152 (+69)
Соціал-демократична партія Німеччини (СДПН)	16,4 % (16,4 %)	120 (-86)
Союз 90 / Зелені	11,6 (14,7%)	85 (-33)
Ліві	8,8 % (4,9 %)	64 (+25)
Союз Сари Вагенкгнхт	4,9 % (нова партія)	0
Вільна демократична партія	4,3 % (11,4 %)	0 (-91)
Союз південношлезвільських виборців	0,2 %	1

Джерело: [3]

Саме ХДС/ХСС і СДПН утворили урядову коаліцію, а канцлером був обраний лідер ХДС/ХСС Ф. Мерц.

Парламентські вибори в Португалії. Депутати португальського парламенту (Асамблея Республіки) обираються за пропорційною виборчою системою у 18 округах (226 депутатів) без виборчого бар'єру, а ще 4 обираються португальськими громадянами, які проживають за межами країни. Малі виборчі округи разом з методом розподілу мандатів Д'Ондта дозволяють «відсікати» малі партії від участі у розподілі депутатських мандатів.

Дострокові парламентські вибори в Португалії відбулися 18 травня 2025 року. Це були треті дострокові вибори за три роки, що свідчить про тривалу політичну нестабільність у країні. Вибори були призначені після того, як 11 березня 2025 року уряд прем'єр-міністра Л. Монтенегру втратив вотум довіри в парламенті. Це стало наслідком скандалу, пов'язаного з потенційним конфліктом інтересів навколо компанії «Spinumviva», яка належала Л. Монтенегру. Після цього президент М. Ребелу де Соуза розпустив парламент і оголосив нові вибори на 18 травня 2025 року [10; 13]. За підсумками голосування: Демократичний альянс (AD), очолюваний Л. Монтенегру, здобув 91 місце з 230, що є найкращим результатом, але не забезпечує абсолютної більшості, Chega – ультраправа партія, очолювана А. Вентурою, отримала 60 місць, ставши головною опозиційною силою, Соціалістична партія (PS), яка раніше домінувала в політиці країни, опустилася на третє місце з 58 мандатами. Ці результати стали історичними, оскільки вперше з 1974 р. жодна з традиційних

партій не посіла друге місце, поступившись Chega.

У виборах приймали участь 15 політичних партій і коаліцій. Основними політичними конкурентами на виборах були:

1. Демократичний альянс (AD). Правоцентристська коаліція, до якої входять Соціал-демократична партія (PSD), Народна партія (CDS-PP) та менші партнери.

2. «Chega» (праворадикальна партія). Ідеологічне позиціонування: націоналізм і консерватизм (Chega виступає за збереження традиційних цінностей, таких як «Бог, Батьківщина, Сім'я та Праця», що перегукується з гаслами авторитарного режиму Салазара), антиімміграційна політика, соціальний консерватизм, економічний лібералізм, євроскептицизм.

3. Соціалістична партія (PS)

4. Лівий блок (BE). Вона позиціонує себе як антикапіталістична, демократично-соціалістична та ліво-популістська сила. Основні принципи: соціалізм, захист прав людини, екологізм, євроскептицизм, антиімперіалізм.

5. Коаліція демократичної єдності (Комуністична партія Португалії / Партія зелених / Демократичний наступ). Дотримується комуністичної та євроскептичної ідеології.

6. Ліберальна ініціатива (IL). Правоцентристська, ліберальна партія, орієнтована на ринок та особисті свободи.

7. LIVRE. Ідеологічно LIVRE позиціонує себе як зелену, соціал-демократичну та проєвропейську партію. Основні принципи включають екологію, свободу, рівність, солідарність, соціалізм та європеїзм. Символом партії є червоний мак, що символізує пам'ять і надію.

8. Люди – Тварини – Природа (PAN). Основні ідеологічні принципи: захист прав тварин (PAN виступає за визнання тварин як істот, здатних відчувати, та за закріплення їхнього права на життя і добробут у Конституції Португалії); екологізм (політика сталого розвитку); соціальна справедливість; політична нейтральність [4; 10; 13; 16].

Основні проблеми, що домінували в кампанії були такі: 1) корупційні скандали та етика влади; 2) житлова криза та зростання вартості житла (особливо це стало актуальним для молоді); 3) імміграція та безпека; 4) стан системи охорони здоров'я та освіти (недостатнє фінансування, брак персоналу в лікарнях тощо); 5) політична та урядова стабільність.

Головними гаслами кампанії стали: для «Демократичного альянсу»: Португалія не може зупинитися, Соціалістичної партії: Майбутнє – це тепер; Chega: Врятувати Португалію; Ліберальна ініціатива: Прискорити Португалію; Лівого блоку: Змінити життя; Люди – Тварини – Природа: Голосуй серцем [13]. Результати виборів подано в таблиці 2.

Політичні наслідки виборів були наступними: 1) Л. Монтенегру оголосив про намір сформувати уряд меншості, відмовившись від коаліції з Chega через ідеологічні розбіжності; 2) лідер

Соціалістичної партії Педру Нуну Сантуш подав у відставку після поразки на виборах; 3) Chega, попри зростання підтримки, залишається ізольованою політично, оскільки інші партії відмовляються від співпраці з нею. Таким чином, Португалія знову опинилася перед викликом формування стабільного уряду в умовах фрагментованого парламенту.

Парламентські вибори в Чехії. Парламентські вибори в Чехії, які відбулися 3–4 жовтня 2025 року стали подією виняткової важливості як для внутрішньої політики країни, так і для всієї Європи. Вони проходили на тлі повномасштабної війни в Україні та загальноєвропейської безпекової кризи, що додавало голосуванню геополітичного значення. Чинний прем'єр-міністр П. Фіала називав ці вибори «найважливішими з часів падіння комунізму в 1989 році», застерігаючи, що перемога опозиції може розвернути країну з прозахідного курсу, схиляючи Чехію до співпраці з Росією [14]. Йдеться про те, що виборець вирішував, чи залишиться країна міцно інтегрованою в євроатлантичні структури, чи піде шляхом сусідніх Угорщини та нещодавно Словаччини, де перемога популістів ознаменувала поворот до євроскептичної та проросійської політики.

Таблиця 2

Результати виборів до Асамблеї Республіки 18 травня 2025 року

Назва партії / блоки (рік створення)	% голосів (к-ть місць), націон. парл.	% голосів (к-ть місць), Європарламент	Ідеологія
Виборчий блок «Демократичний альянс» на чолі з Соціал-демократичною партією (1974)	31,2 91 (+8)*	31,7 (7)	ліберальний консерватизм, християнська демократія
Chega («Достаточно!») (2019)	22,76 60 (+10)	9,9 (2)	націоналізм, консерватизм, правий популізм
Соціалістична партія (1973)	22,75 58 (-20)	32,7 (8)	соціал-демократія
Ліберальна ініціатива (2017)	5,3 9 (+1)	9,9 (2)	лібералізм
Livre (2014)	4,0 6 (+2)	3,8 (0)	демократичний соціалізм, екосоціалізм
Коаліція демократичної єдності (Комуністична партія, Партія зелених, Демократичний наступ) (1987)	2,9 3 (-1)	4,2 (1)	комунізм, зелена політика
Лівий блок (Революційна соціалістична партія, Народний демократичний союз) (1999)	1,9 1 (-4)	4,3 (1)	демократичний соціалізм, екосоціалізм
Люди – Тварини – Природа (2009)	1,3 1 (0)	1,24 (0)	зелена політика, екофемінізм
Партія «Разом за народ» (регіональна партія на архіпелазі Мадейра)			

*менше / більше депутатських місць у порівнянні з результатами попередніх парламентських виборів

Джерело: побудовано авторами на підставі [12; 16].

А з іншого боку ці вибори були черговим випробуванням на міцність демократичного консенсусу в ЄС: чи витримає Чехія хвилю правопопулістських настроїв, що раніше проявилися в Польщі, Угорщині, Словаччині та інших країнах, чи приєднається до «євроскептичного табору»?

Вагомий вплив на виборчу кампанію мали внутрішньоекономічні проблеми та російсько-українська війна. Влада підтримувала Україну у війні, запроваджувала санкції проти Росії, надавала Києву зброю та гуманітарну допомогу, прийняла понад 500 тисяч українських біженців. І це було використано популістами як головний месидж кампанії – «влада більше дбає про чужинців, ніж про власний народ». При цьому вони пообіцяли, що сфокусують політику для поліпшення добробуту чехів [6; 7; 14].

Головним претендентом на перемогу була опозиційна популістська партія «Акція незадоволених громадян» (ANO) на чолі з мільярдером і колишнім прем'єром А. Бабишем. ANO позиціонує себе як рух «для всіх» від початку заснування у 2011 р. Спочатку ця партія була центристською та антиістеблішментською, утім з часом А. Бабиш суттєво змінив партійну риторику вправо.

Головним опонентом популістів виступила правоцентристська коаліція Spolu («Разом») – альянс трьох проєвропейських партій чинної влади. До Spolu входять: Громадянська демократична партія (лідер – прем'єр П. Фіала), традиційна консервативно-ліберальна сила; Християнсько-демократичний союз – Чехословацька народна партія (KDU-ČSL), що представляє християнських демократів-центристів; ліберальна проєвропейська партія «Традиція, Відповідальність, Процвітання 2009» (TOP 09). Ця коаліція прийшла до влади у 2021 році, витіснивши самого А. Бабиша, і будувала свою кампанію 2025 року навколо захисту демократичних цінностей та євроатлантичного курсу [6; 7; 14].

Окрім двох головних конкурентів у виборчих перегонях взяли участь і низка інших партій, які за результатами опитувань мали високий рейтинг: 1) партія «Мери і незалежні» (STAN) (позиціонує себе як сила місцевого самоврядування та децентралізації, захищаючи інтереси громад на противагу центру); 2) Піратська партія (лібертаріансько-ліберальна сила молодого покоління, відома проєвропейськими та антикорупційними гаслами); 3) «Свобода і пряма демократія» (SPD) Т. Окамури (ультраправа націоналістична партія, відома ксенофобською риторикою, вимогами зупинити імміграцію та критикою ЄС і НАТО); 4) нова партія «Автомобілісти самі за себе» (Motoristé sobě), створена 2022 р. автомобілістами на хвилі незадоволення екологічною політикою ЄС. Ця протестна партія виступає проти заборони двигунів внутрішнього згоряння і Європейського зеленого курсу,

захищаючи традиційну автомобільну промисловість від «брюссельських бюрократів»; 5) блок «Досить!» («Stačilo!») до якого увійшли лівоцентристські сили, зокрема, історична Чеська соціал-демократична партія (CSSD) та Комуністична партія Богемії і Моравії [14]. Результати виборів подано в таблиці 3.

За підсумками дводенного голосування популістська ANO здобула переконливу перемогу, набравши 34,5% голосів і отримавши 80 мандатів (із 200). Отримані результати ознаменували суттєву зміну політичного ландшафту країни. ANO перемогла у 13 із 14 країв Чехії, тоді як коаліція Spolu змогла випередити конкурентів лише у столиці – ліберально налаштованій Празі.

Урядова коаліція була утворена у складі трьох партій «Акції незадоволених громадян», «Свободи і прямої демократії» «Автомобілістів самих за себе» (угода підписана 3.11.2025), а 15 грудня 2025 р. Президент Чехії П. Павел офіційно призначив А. Бабиша прем'єр-міністром [7].

Поразка проурядової коаліції Spolu та її союзників пояснюється сукупністю політичних, економічних і комунікаційних чинників. Перш за все, свою роль зіграло погіршення добробуту виборців. По-друге, свою роль відіграли пріоритети влади у зовнішній політиці, які опоненти виставили як відрив від потреб народу. По-третє, втома виборців від п'яти партій у попередній урядовій коаліції, які мали різні ідеологічні константи.

Отже, поразка прозахідної коаліції свідчить про те, що навіть у стабільних демократіях виборець може відвернутися від курсу реформ і підтримки союзників, якщо відчує загрозу своєму добробуту. Водночас успіх популістів у Чехії підтверджує спільний тренд у регіоні: суспільства Центральної Європи вимагають від еліт більшої уваги до «простих людей» і національних інтересів, навіть якщо це ускладнює міжнародну співпрацю

Парламентські вибори в Нідерландах. Попередні і також дострокові парламентські вибори в Нідерландах відбулися 22 листопада 2023 р. Палата представників (нижня палата парламенту) складається із 150 депутатів і обирається за пропорційною виборчою системою відкритих партійних списків без виборчого бар'єру, що призводить до високої фрагментації парламенту і відповідно до тривалого періоду формування урядових коаліцій. Парламентські вибори 2023 року у Нідерландах назвали «політичним землетрусом» (німецька газета «Bild»), оскільки на виборах перемогла праворадикальна «Партія свободи» Г. Вільдерса з вражаючим результатом 23,4 % (37 депутатських мандатів, що на 20 більше, ніж на парламентських виборах 2021 р.) [5, с. 33].

Урядова коаліція була сформована в липні 2024 року і об'єднувала ультраправу Партію свободи (PVV), консервативно-ліберальну «Народну

Таблиця 3

Результати виборів до Палати депутатів Чеської Республіки 8-9 жовтня 2021 року та 3-4 жовтня 2025 року

Назва партії / виборчої коаліції (рік утворення)	Результати виборів 2025 року, % (к-ть мандатів)	Результати виборів 2021 року	Ідеологія партії
Партія «Акція незадоволених громадян 2011» («ANO 2011») (2011)	34,5 (80)	27, 1 (72)	популізм, центризм, помірний євроскептицизм та антимиграційна риторика
Виборча коаліція «Разом» (Spolu) (2020)	23,3 (52)	27,7 (71)	проєвропейський правоцентризм. Коаліція поєднує ідеї економічного лібералізму, консерватизму та християнської демократії
«Starostové a nezávislí / STAN» («Мери і незалежні») (2021)	11,2 (22)	–	лібералізм, локалізм, децентралізація
Чеська піратська партія (2009)	8,9 (18)	–	лібералізм, цифрові права, прозорість влади, пряма демократ
«Свобода і пряма демократія» (SPD)	7,7 (15)	9,5 (20)	правий популізм, євроскептицизм, пряма демократія
«Motorists for Themselves» (AUTO) (2022) «Автомобілісти самі за себе»	6,7 (13)	–	правий популізм, євроскептицизм, захист прав водіїв
Виборча коаліція «Пірати і старости»	–	15,6 (37)	лібералізм, децентралізація, популізм, субсидіарність
Разом	92,3 (200)	79,9 (200)	

Джерело: [11; 17]

партію за свободу і демократію» (VVD), християнсько-демократичний «Новий соціальний договір» (NSC) та Фермерсько-громадянський рух (BBB) [5].

Головною причиною її розпаду стали різкі розбіжності у міграційній політиці. Партія свободи домагалася повної зупинки притоку біженців, жорстких обмежень на отримання притулку та закриття кордонів, чого партнери по коаліції не готові були підтримати. 3 червня 2025 року лідер Партії свободи Г. Вільдерс заявив про вихід з коаліції. А пізніше (23.09.2025) про вихід з коаліції заявила партія «Новий соціальний контракт» через розбіжності навколо позиції щодо війни в Газі і санкцій проти Ізраїлю. Таким чином, розбіжності у питаннях міграції (PVV) та зовнішньополітичних санкцій (NSC) стали ключовими конфліктами, які призвели до розпуску коаліції. Нові дострокові вибори були призначені на 29 жовтня 2025 року [9; 10].

Головними і найбільш рейтинговими суб'єктами виборів були такі: 1) партія «Демократи 66» (ліберально-прогресивна, соціал-ліберальна партія, котра сповідує цінності особистої свободи, екологічної сталості та євроінтеграції); 2) Партія свободи (популістська праворадикальна партія Г. Вільдерса, ідеологія якої поєднує націоналізм, антиіммігрантську політику та євроскептицизм); 3) Народна партія свободи та демо-

кратії – консервативно-ліберальна партія, що виступає за ринкову економіку та традиційні цінності; 4) GroenLinks–PvdA – це лівоцентристський виборчий блок у Нідерландах, створений для спільної участі у виборах і координації парламентської діяльності, який включає партію «Зелені ліві» та Партію праці Нідерландів (лейбористи); 5) Християнсько-демократичний заклик – центристська християнсько-консервативна партія традиційно орієнтована на поміркований соціальний баланс, підтримку сімей та релігійних цінностей; 6) JA21 (дослівно на українську не перекладається, але змістовний переклад може бути таким «Так ХХІ століттю») – це націонал-консервативна партія Нідерландів, яка позиціонує себе як помірний альтернатива радикальному популізму; 7) «Форум за демократію» – праворадикальна, націонал-популістська партія Нідерландів, відома різкою критикою ЄС, міграції та політичного істеблішменту; 8) інші партії (менш впливові): Християнський союз (CU), Соціалістична партія (SP), Демократично-ліберальний рух Volt, Партія захисту тварин (PvdD), а також партії меншин: Denk (соціал-демократична, зосереджена на інтересах іммігрантів) та 50+ (захист пенсіонерів). Ідеології цих партій коливаються від соціал-демократії і зелених ідей до соціально-консервативних і ліберальних течій [2; 9; 10; 15].

Під час кампанії ключовими темами стали міграція та біженці (від повного припинення міграції, використання армії для охорони кордону до обмеження міграції до 40–60 тисяч на рік), житлова криза (за оцінками експертів нестача будинків сягає рівня 400 тисяч) та економічні виклики, зміна клімату й енергетика, а також безпека й зовнішня політика. Зазначимо, що зовнішня політика не була центральною темою виборчої кампанії, а щодо війни в Україні, то ліві акцент ставили на підтримці України, а праві – на балансі між допомогою та фінансовими можливостями Нідерландів [15]. Результати виборів подано в таблиці 4.

А загалом до нідерландського парламенту пройшли 15 політичних партій, які розподілили між собою 150 депутатських місць. У таблиці 4 нами подано результати найпвпливовіших партій. Крім вище вказаних по три депутатські мандати здобули п'ять партій: «DENK» (2015) (відстоює права мігрантів та етнічних меншин, мультикультуралізм), Staatkundig Gereformeerde Partij (нідерландська протестантська політична партія, 1918), Партія захисту тварин (2002), «Християнський союз» (2000) – нідерландська політична партія, що поєднує соціальний консерватизм із християнською соціальною політикою, Соціалістична партія (1971). Два депутатські мандати виборола партія «50 +» (захист прав людей віком за 50 років, 2009), один мандат дістався партії Volt Nederland (національна секція загальноєвропейського загальноєвропейського руху Volt Europa, 2017) [16].

Отже, парламентські вибори в Нідерландах суттєво змінили партійно-політичний ландшафт, оскільки перемогу на виборах здобули центристи

(партія «Демократи 66»). Саме навколо неї скоріш за все і буде формуватися урядова коаліція. Лідер «демократів» Р. Єттен зміг переконати виборців, що країна потребує «нової політики – без страху і ксенофобії». А також його партія зробила ставку на доступне житло, екологічну енергію, якісну освіту й здорове покоління майбутнього [2]. Але незважаючи на те, що популісти на чолі з Г. Віддерсом втратили майже третину виборців, разом з «Форумом за демократію» та «JA 21» вони здобули 42 депутатські мандати. А це значить, що нідерландське суспільство залишилося розділеним, і протистояння між мейнстримними і популістськими праворадикальними партіями продовжується.

Висновки. Проведений аналіз парламентських виборів у країнах Європейського Союзу у 2025 році дає підстави стверджувати, що електоральні процеси розгорталися в умовах багатовимірної політичної турбулентності, зумовленої поєднанням політико-інституційних та соціально-економічних чинників. До ключових детермінант виборчої поведінки належали російсько-українська війна як фактор безпекової нестабільності, міграційні виклики, зростання вартості життя, житлова криза, недовіра до традиційних еліт, а також втома виборців від тривалих або нестабільних коаліційних форматів управління.

Дослідження результатів парламентських виборів у Німеччині, Португалії, Чехії та Нідерландах засвідчило, що у 2025 році відбулися помітні зміни у структурі партійних систем цих держав. Для всіх розглянутих країн характерним стало подальше послаблення позицій традиційних мейнстримних партій та зростання ролі нових або трансформованих політичних акторів. У Німеч-

Таблиця 4

**Результати виборів до Палати представників Генеральних штатів
Нідерландів 29 жовтня 2025 року**

Назва партії (дата заснування)	К-ть голосів, %	К-ть деп. місць	Ідеологія
Демократи 66 (1966)	16,9	26 (+17)*	соціальний лібералізм
Партія свободи (2006)	16,7	26 (-11)	правий популізм, євроскептицизм, ісламофобія
Народна партія за свободу і демократію, 1948	14,2	22 (-2)	консервативний лібералізм
Зелені ліві-Партія праці	12,8	20 (-5)	демократичний соціалізм, соціал-демократія, зелена політика
Християнсько-демократичний заклик (1980)	11,8	18 (+13)	християнська демократія
JA 21 (2020)	5,9	9 (+8)	
Форум за демократію (2016)	4,5	7 (+4)	
Фермерсько-Громадянський рух, (2019)	2,6	4 (-3)	популізм, аграризм

*менше / більше депутатських місць у порівнянні з результатами попередніх парламентських виборів.

Джерело: побудовано авторами на підставі [16]

чині вибори призвели до істотного переформатування парламентського представництва з різким зростанням підтримки праворадикальної партії («Альтернатива для Німеччини»), однак водночас підтвердили здатність мейнстримних сил формувати урядову коаліцію. У Португалії результати голосування зафіксували історичний прорив ультраправої партії (Chega («Достатньо!»), другий результат) та подальшу ерозію двопартійної домінації, що поглибило кризу урядової стабільності. У Чехії перемога популістського руху («Акція незадоволених громадян») засвідчила зсув електоральних пріоритетів у бік персоналізованих і антиістеблішментських проєктів, тоді як у Нідерландах вибори підтвердили тенденцію до високої фрагментації та посилення ролі центристських і прогресивних сил («Демократи 66») у противазі радикальному популізму («Партія свободи», «Форум за демократію»).

Особливу увагу в межах дослідження приділено співвідношенню між мейнстримними та популістськими праворадикальними партіями. Аналіз показав, що, попри зростання електоральної підтримки правопопулістських і праворадикальних сил у всіх чотирьох країнах, вони переважно залишаються політично ізольованими або мають обмежений коаліційний потенціал. Мейнстримні партії, хоча й зазнали втрат, зберігають ключову роль у процесах формування урядів завдяки ідеологічній гнучкості, готовності до компромісів та здатності адаптувати свою риторику до нових суспільних запитів. Таким чином, протистояння між системними та популістськими силами не завер-

шується однозначною перемогою жодної зі сторін, а трансформується у складну модель конкурентної взаємодії.

Загалом результати парламентських виборів 2025 року свідчать про поглиблення фрагментації партійних систем Європейського Союзу, зростання політичної поляризації та одночасне збереження адаптивного потенціалу мейнстримних партій. Це дозволяє зробити висновок, що попри посилення популістських тенденцій, демократичні інститути в державах ЄС демонструють відносну стійкість, а подальший розвиток партійних систем відбуватиметься у форматі гібридизації ідеологій, ситуативних коаліцій та постійного балансу між стабільністю й політичною мінливістю.

До характерних особливостей процесу партієтворення в країнах Європейського Союзу віднесемо такі: а) посилення популістських, персоналізованих рухів (перемога А. Бібаша класичний приклад); б) фрагментація партійного поля (результати виборів у Нідерландах і Португалії); в) євроскептицизм і критика брюссельських політик (зростання впливу праворадикалів у Німеччині, Португалії та популістів у Чехії); г) політична поляризація та емоційна підтримка політичних партій на виборах (Чехія); д) зменшення впливу мейнстримних партій (соціал-демократів, лібералів та консерваторів); ж) поява «тематичних» партій одного питання («мотористи» в Чехії, «50+» в Нідерландах); з) гібридизація / конвергенція ідеологій у партієтворенні; к) цифровізація та мережева організаційна структура партій (Партія свободи в Нідерландах).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Каракуц О. Результати парламентських виборів у Німеччині – 2025. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2025-02/az_vibori-u-frn-25_250225.pdf (дата звернення 12.12.2025).
2. Мещерякова Д. За Україну в НАТО і ЄС: як вибори у Нідерландах принесли сенсацію та хто очолить уряд <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/10/31/7223760/> (дата звернення 08.12.2025)
3. Остапець Ю., Дудінська І. Парламентські вибори в Німеччині 23 лютого 2025 року: характеристика результатів та поствиборчого структурування політичних сил. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2025. № 52. С. 237–243.
4. Остапець Ю., Зан М. Вибори до Європарламенту 2024 року: характеристика результатів та їхній вплив на структурування національних партійних систем країн-членів Європейського Союзу. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. № 48. С. 208–217.
5. Остапець Ю., Червеняк К. Парламентські вибори 2023 року в країнах Європейського союзу: аналіз результатів та конфігурацій урядових коаліцій: зб. ст. і тез за результатами міжнародної наукової конференції «Інституційні, партійні та виборчі невизначеності: національний наднаціональний і субнаціональний рівні» – восьмої у рамках серії міжнародних конференцій кафедри політології «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа від 24-25 листопада 2023 року) / [за ред. Анатолія Романюка і Віталія Литвина]. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. Вип. 8. С. 13–42.
6. Панченко Ю. Друзі України чи односторонці Орбана: як вибори можуть змінити зовнішній курс Праги. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/09/9/7219540/> (дата звернення 08.12.2025)
7. Панченко Ю. Неприємно, але не катастрофа: які наслідки для України матиме зміна влади у Чехії. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/10/6/7221735/> (дата звернення 08.12.2025)
8. Проблеми не лише у Польщі. Як ультраправі "осідлали" антиукраїнську риторику у державах. URL: ЄС <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/09/9/7219782/> (дата звернення 08.12.2025)

9. Стахів А. Повернення Вілдерса: як критик допомоги Києву та мігрантів знову кидає виклик політиці Нідерландів і чим це обернеться для України. URL: <https://espreso.tv/svit-povernennya-vildersa-yak-kritik-dopomogi-kievu-ta-migrantiv-znovu-kidaie-viklik-polititsi-niderlandiv-i-chim-tse-obernetsya-dlya-ukraini> (дата звернення 08.12.2025)

10. Шмідель Ф. Португалія готується до дострокових парламентських виборів. Чи є загроза зсуву вправо? URL: <https://www.ipg-journal.io/ua/regioni/jevrope/finita-la-comedia-2484/> (дата звернення 08.12.2025)

11. Яцина П. Парламентські вибори в Чехії 3–4 жовтня 2025 року. *Україна – Європейський Союз: Формат розвитку відносин України та Європейського Союзу в контексті геополітичної турбулентності, російсько-української війни, електоральних практик і політичної участі меншості етнічних груп. Матеріали X-ї Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 10–11 жовтня 2025 року)* / Ю. Остапець (голова редкол.); відповідальні за випуск: П. Габрин, М. Зан, К. Червеньяк. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2025. С. 168–170.

12. Comissão Nacional de Eleições. URL: <https://www.eleicoes.mai.gov.pt/legislativas2025/resultados/globais> (дата звернення 12.12.2025).

13. Deloy C. The centre-right have once again won the general election in Portugal without an absolute majority. URL: <https://server.www.robert-schuman.eu/storage/en/doc/oeo/oeo-6567-en.pdf> (дата звернення 08.12.2025).

14. Deloy C. Andrej Babiš's Action of Dissatisfied Citizens easily takes the lead in Czech general election. URL: <https://www.robert-schuman.eu/en/monitor/6629-andrej-babis-s-action-of-dissatisfied-citizens-easily-takes-the-lead-in-czech-general-elections> (дата звернення 08.12.2025).

15. Deloy C. Democrats 66 come out ahead in Dutch general election <https://server.www.robert-schuman.eu/storage/en/doc/oeo/oeo-6654-en.pdf> (дата звернення 08.12.2025).

16. The European Elections Monitor. URL: <https://www.robert-schuman.eu/en/publications/observatoire-des-elections-en-europe/2023> (дата звернення 08.12.2025).

17. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 3.–4. 10. 2025. *Volby.cz*. Český statistický úřad. URL: <https://www.volby.cz/app/ps2025/cs/results> (08.12.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 11.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025